

Klasyfikacja języków świata cz. 1.: klasyfikacja genetyczna

Anna Kozłowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 Problemy klasyfikacji języków naturalnych
- 2 Klasyfikacje języków świata
- 3 Klasyfikacja genetyczna
 - Podstawy klasyfikacji genetycznej
 - Rodzina indoeuropejska
 - Inne rodziny językowe – przykłady

Liczba języków świata

- Dane spotykane w literaturze:
 - 2500;
 - 2800;
 - 3000;
 - 3500;
 - 4200;
 - 5000;
 - 5600;
 - 6800.
- Alfred Majewicz sklasyfikował około 5674 języków.
- LINGWONIMÓW jest ponad 20 000.

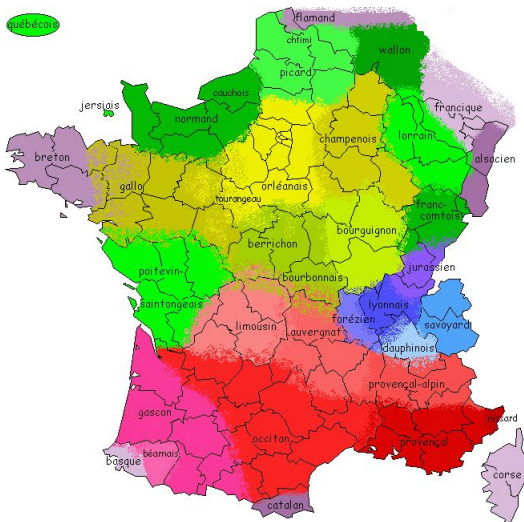
Czynniki pozajęzykowe decydujące o statusie etnolektu

- polityczny status etnolektu;
- samoidentyfikacja danej społeczności;
- polityka językowa instytucji państwowych;
- istnienie lub nieistnienie literackiej formy etnolektu, normy językowej, tradycji literackiej; zakres stosowania etnolektu, istnienie słowników, tłumaczeń ważnych tekstów (np. Biblii) itp.

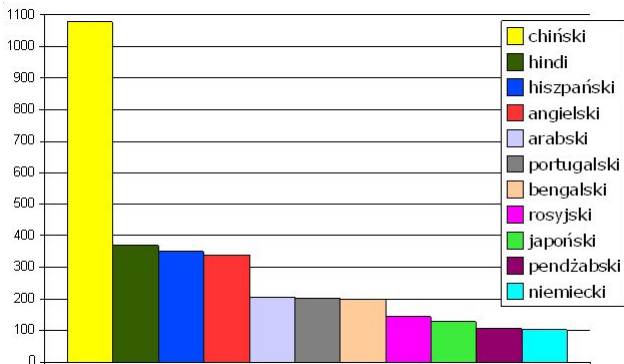
Tendencja w klasyfikacji języków naturalnych

Generalna tendencja w klasyfikowaniu języków świata to zwiększanie ich liczby poprzez przyznawanie statusu odrębnych języków etnolektom niegdyś uznawanym za dialekty jednego języka.

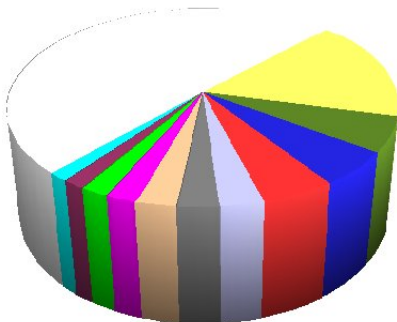
Przykład zróżnicowania językowego – języki Francji

Najpopularniejsze języki świata (wg *Ethnologue: Languages of the World*, 2006)

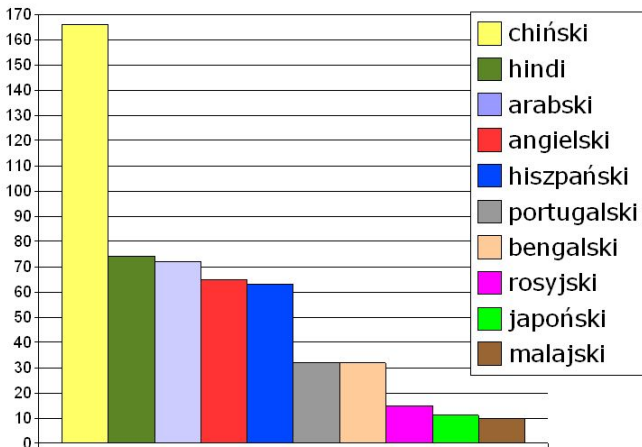
Procentowy rozkład języków świata

Tendencje w rozwoju języków świata

- Języki wielkie zyskują coraz więcej użytkowników.
- Języki mające niewielu użytkowników stają się coraz słabsze.
- Za sto lat ma zginąć połowa języków używanych obecnie na świecie.
- Na terenie Australii i obu Ameryk zniknie aż 90 procent języków.
- Do końca XXI wieku z 300 języków Indian północnoamerykańskich przetrwa zapewne 5.

Najpopularniejsze języki świata – prognoza na rok 2050 (wg Colette Grinevald)

Ginące języki

- W grudniu 1777 roku zmarła DOLLY PENTREATH, ostatni użytkownik kornickiego: „Me ne vidn cewsel Sawznek!” („Nie chcę mówić po angielsku!”).
- W 1898 roku zmarł TUONE UDAINA, ostatnia osoba pamiętająca język dalmatyński.
- W 1992 roku zmarł TEVFIK ESENÇ, ostatni użytkownik kaukaskiego języka ubyx.
- MARIE SMITH JONES (ur. w 1918) jest ostatnim użytkownikiem języka eyak na Alasce.

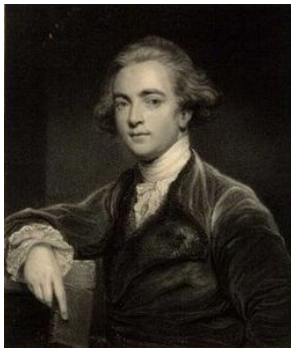
Przykłady języków wegetujących – jest ich ok. 3000

- Język ajnuski z Hokkaido – zna go ok. 300 osób, z tego 15 używa go na co dzień.
- Język chinook z USA – 12 użytkowników w 1996 roku.

Klasyfikacje języków świata

- Klasyfikacja genetyczna (historyczna) – grupuje języki ze względu na ich pokrewieństwo, czyli pochodzenie od wspólnego prajęzyka;
- Klasyfikacja geograficzna (arealna) – grupuje języki ze względu na podobieństwa wynikające z długotrwałych wzajemnych kontaktów;
- Klasyfikacja typologiczna – grupuje języki ze względu na podobieństwo pewnych cech ich struktur.

Podstawy klasyfikacji genetycznej

W 1786 roku sir WILLIAM JONES zauważył podobieństwo pomiędzy sanskrytem, greką i łaciną, i uznał, że wszystkie te trzy starożytne języki wywodzą się z jednego PRAJĘZYKA, z którego początek wzięły także języki germańskie i celtyckie.

Metoda historyczno-porównawcza

- Metoda historyczno-porównawcza została zastosowana przez FRANZA BOPPA w 1816 r., a udoskonalona przez MŁODOGRAMATYKÓW.
- Polega ona na ustalaniu korespondencji między najstarszymi utrwalonymi formami a ich odpowiednikami w innych językach, by tą drogą zrekonstruować ich postać wyjściową, jaką miały w PRAJĘZYKU.

Jednostki klasyfikacji genetycznej

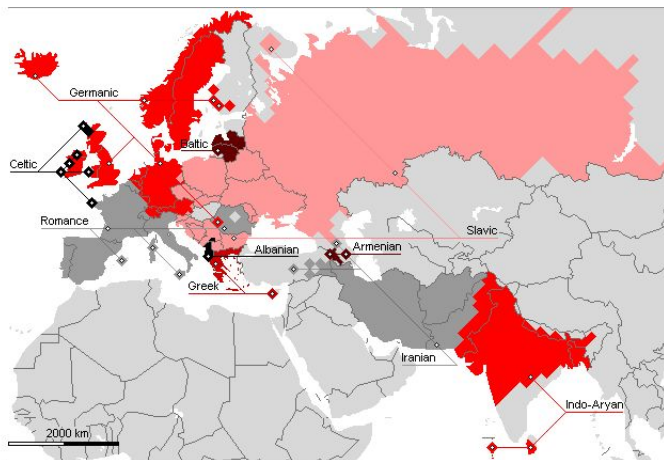
- gwara
- dialekt
- język
- grupa językowa
- rodzina
- gałąź
- fyla

Powyższa hierarchia bywa poszerzana o jednostki podrzędne typu *pod-* czy *sub-* (np. *podrodzina*, *subfyla*) oraz o jednostki nadrzędne typu *makro-* (np. *makrogrupa*, *makrofyla*).

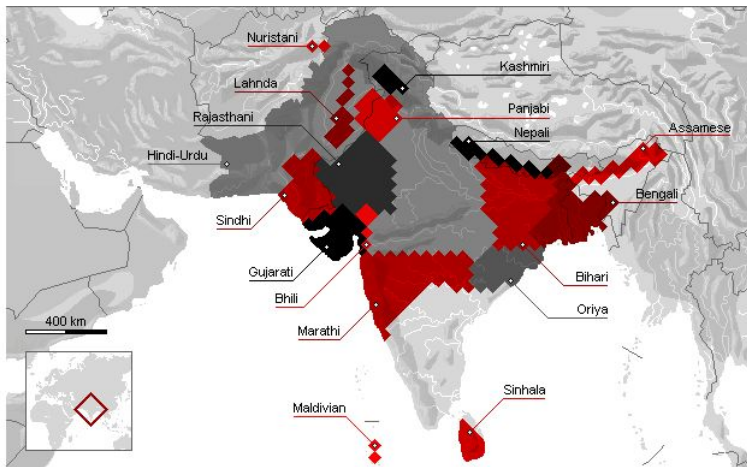
Języki izolowane – przykłady

- baskijski;
- etruski;
- japoński

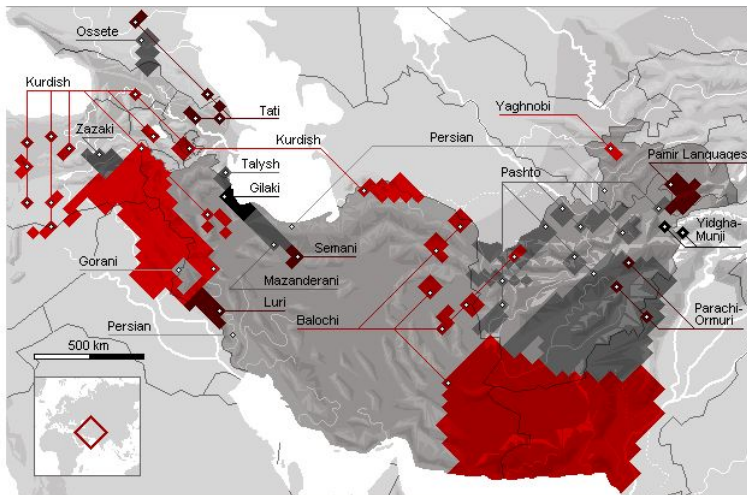
Języki indoeuropejskie

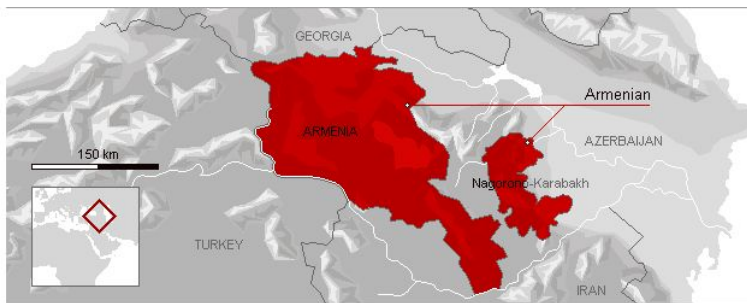
Podrodzina indo-irańska

Podrodzina indo-irańska

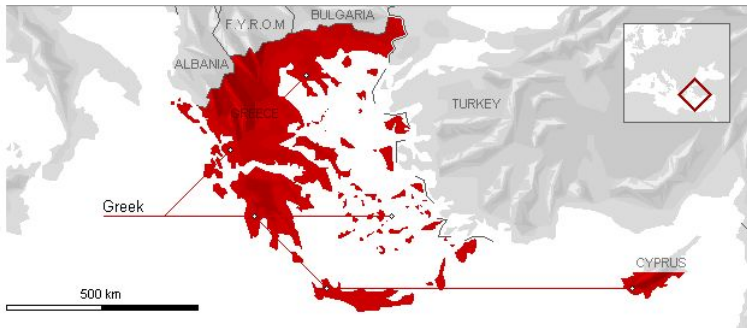
Podrodzina armeńska

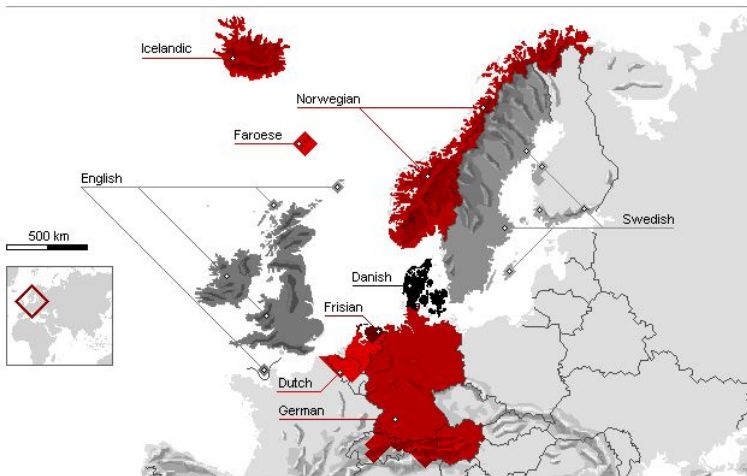
Podrodzina albańska

Podrodzina grecka

Podrodzina germańska

Podrodzina słowiańska

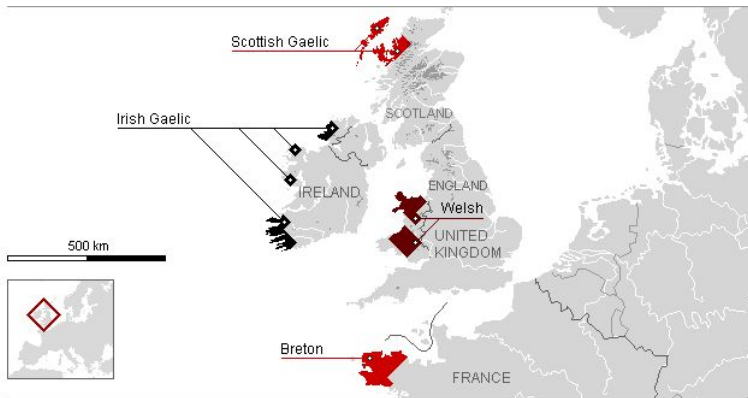
Martwe języki słowiańskie

- dialekty Meklemburgii;
- scs;
- staroruski;
- połabski;
- słowiński

Podrodzina bałtycka

Podrodzina celtycka

Podrodzina italska – języki romańskie

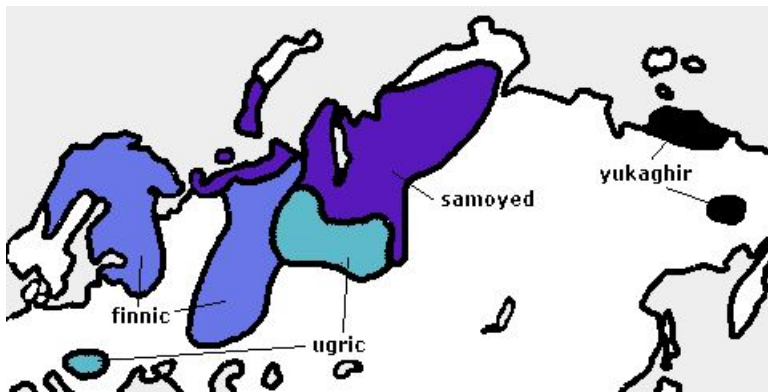
Wymarłe podrodziny indoeuropejskie

- anatolijska, czyli luwi-hetycka
- tocharska

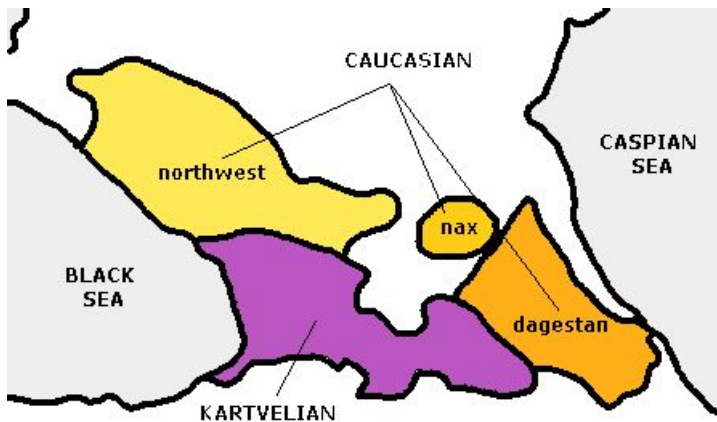
Pidżiny i kreole na bazie języków indoeuropejskich – przykłady

- eskimoski pidżin grenlandzki;
- tok pisin z Nowej Gwinei;
- haitański (na bazie francuskiego);
- senegalski (na bazie portugalskiego);
- dalekowschodni (na bazie rosyjskiego);
- afrikaans (na bazie holenderskiego i angielskiego).

Rodzina uralaska

Rodzina kaukaska

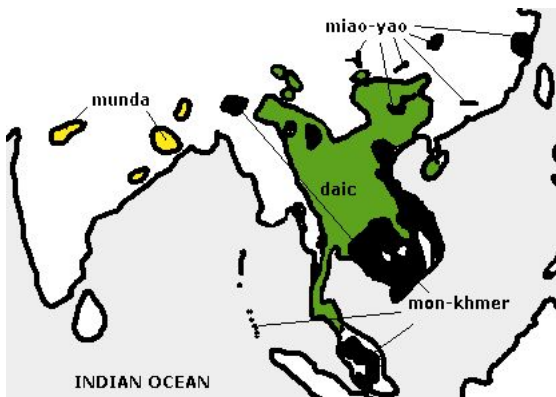
Rodzina chińsko-tybetańska

Rodzina ąltajska

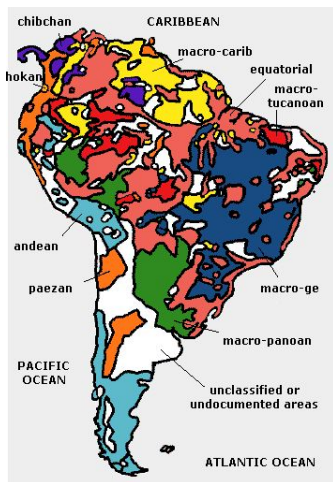
Rodzina austroazjatycka

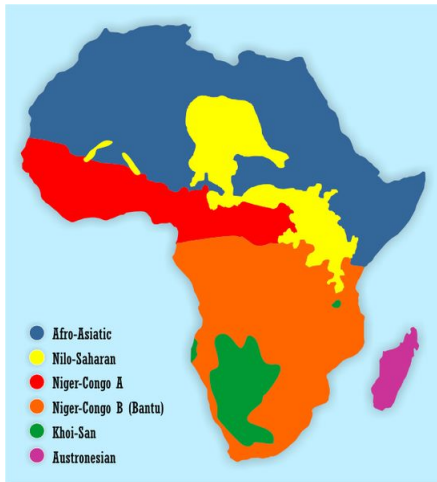
Rodzina amerindiańska

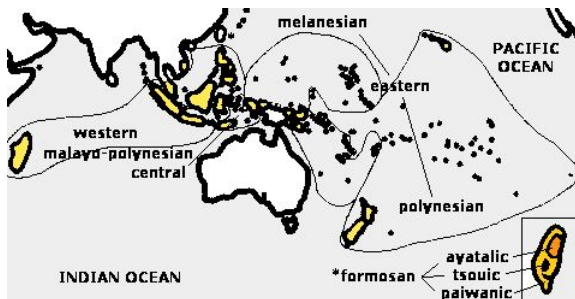
Rodzina paleoamerykańska

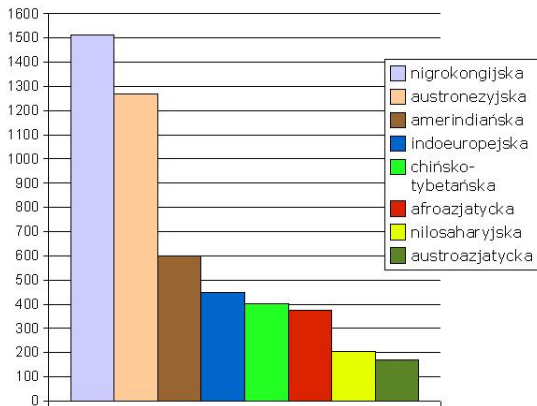
Rodziny językowe Afryki

Rodzina austronezyjska

Największe rodziny językowe świata (ze względu na liczbę etnolektów)

- Luschutzky H. Ch., 2005, *Zarys typologii języków*, Kraków.
- Majewicz A., 1989, *Języki świata i ich klasyfikowanie*, Warszawa.
- <http://www.lancs.ac.uk/fss/organisations/alt> (oficjalna strona *Association of Linguistic Typology*).

Źródła ilustracji i danych

- <http://www.ship.edu/cgboeree/languagefamilies.html>
- <http://www.ethnologue.com>
- wolne zasoby: <http://www.wikipedia.org>